

25-MAY
№ 30/ 2022

ISSN (E) - 2181-1334

SHODIYEVA GULRUX

FARG'ONA SHAHAR II-MAKTAB
INGLIZ TILI FANI O'QITUVCHISI
FARDU LINGVISTIKA (INGLIZ TILI YO'NALISHI)
1-KURS MAGISTRANTI

O'QITUVCHI

ILMIY, USLUBIY, METODIK VA BADIY

JURNALI

ILMIY MAQOLALAR

DARS ISHLANMALAR

USTOZLAR IJODIDAN

METODIK TAVSIYALAR

OPEN ACCESS

FARG'ONA VILOYATI, FARG'ONA SHAHRI
ISTE'DOD KO'CHASI 1-UY, 1-XONADON

+99891-152-93-14

WWW.ACADEMIASCIENCE.ORG

“O‘QITUVCHI” ilmiy, uslubiy, metodik va badiiy jurnali

“ACADEMIA SCIENCE” ILMIY-
TADQIQOTLAR MARKAZI

O‘QITUVCHI

RESPUBLIKA
ILMIY, USLUBIY, METODIK VA BADIY JURNALI
ISSN (E) – 2181 - 1334

BARCHA SOHALAR BO‘YICHA

3-JILD, 10 (30)-SON, IYUN - 2022
1 – QISM

zenodo

ICI WORLD of
JOURNALS

www.academiascience.uz

Volume 3. Issue 10 (30). June 2022

TAHRIRIYAT

Editor in chief

Abdullayev Ravshanjon Inomjon ugli

Preparing for publishing

Khalikov Mukhriddin Tavakkaljon ugli

Fergana State University

Bosh muharrir

Abdullayev Ravshanjon Inomjon o‘g‘li

Nashrga tayyorlovchi

Holiqov Muhriddin Tavakkaljon o‘g‘li

Farg‘ona davlat universiteti

TAHRIR KENGASHI A‘ZOLARI

Tojiyeva To‘lqinoy Abdujalilovna

Xalq ta‘limi a‘lochisi

Eshamtoev G‘ayratjon Marupovich

Toshloq tumani Barkamol avlod bolalar maktabi direktori

Atadjanova Ma‘rifatxon Qurbonaliyevna

Furqat tumani XTB boshlang‘ich ta‘lim metodisti

Matibaev Taspolat Baltabaevich

Sotsiologiya fanlari doktori (DSc), Professor, Turon FA Akademik

Bazarov Odiljon

Qo‘qon davlat pedagogika instituti, filologiya fanlari doktori

Abdullayev Muzrobjon Gulamovich

Andijon davlat universiteti, professor

Arslanov Sharafutdin Sultanovich

kimyo fanlari doktori, professor

Bazarov Otabek Odilovich

Qo‘qon davlat pedagogika instituti, PhD

Tuychiyeva Inoyat Ibragimovna

Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori

Oripov O‘rolboy Ahmedovich

Navoiy davlat pedagogika instituti, PhD

Fazliyeva Zebo Kamarbekovna

O‘zbekiston davlat Xoreografiya Akademiyasi, dotsent

Xusanova Xayriniso Tayirovna

O‘zMU, sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent

Smaylova Gulmari Yuldashevna

QRXTHQTMO hududiy markazi, dotsent, Xalq ta‘limi a‘lochisi

Raximova Gulchexra Sobirjonovna

Qo‘qon davlat pedagogika instituti, PhD

Umarova Maxliyo Yunusovna

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti, f.f.n, dotsent

Ismoilova Muhayyo Qozoqboyevna

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti,

filologiya fanlari nomzodi

Toshtemirov Otabek Abidovich

Farg‘ona politexnika instituti

Rahimova Maftuna Odilovna

Qo‘qon davlat pedagogika instituti, PhD

MUNDARIJA / TABLE OF CONTENTS / СОДЕРЖАНИЕ

1.	Xolova Nargiza O‘rinovna UMUMIY O‘RTA TA‘LIMDA ADABIYOT FANINING MAZMUNI	6
2.	Abdiyeva Umida Sulaymonovna ONA TILI FANINI XALQARO STANDARTLARDAGI SHAKLI	9
3.	Temirova Sarbina - Bonu KELAJAK AVLOD QANOTI	12
4.	Allabergenova Shodiyona Maqsudbayevna TA‘LIMNI TASHKIL ETISHNING YORDAMCHI SHAKLLARI	16
5.	Edilova Gulira‘no Ro‘ziqulovna RAHBARLIK USLUBLARI	18
6.	Baxromova Gulnoza, Элбоева Гулбахор МАКТАБ РАХБАРЛАРИДАГИ МУОМАЛА ВА НУТҚ МАДАНИЯТИ – ТАЪЛИМ БОШҚАРУВИНИНГ МУҲИМ ШАРТИ СИФАТИДА	21
7.	Гиёсова Нодира Иззатуллаевна ОТА-ОНАНИНГ ОБРЎСИ ВА ШАХСИЙ НАМУНАСИ	24
8.	Toshlonova Sitoraxon Inomjon qizi HUIJAT TAYYORLASH VA UNI YURITISH	27
9.	Ismatova Nodiraxon Mahmudovna ZAMONAVIY TA‘LIM TIZIMIDA DOLZARB MASALALAR	30
10.	Mansurova Gulnoza Egamberdiyevna RAHBARNING BOSHQARUV KOMPETENTLIGIDAGI IJOBIIY VA SALBIIY XUSUSIYATLAR HAMDA ULARNI BARTARAF ETISH YO‘LLARI	33
11.	Abdimuratova Gulchehra Begmurotovna TA‘LIM- TARBIYANING PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	35
12.	Jo‘rabek Shirinov BIOLOGIYANI O‘QITISHDA FANLARARO BOG‘LANISH HAMDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI	37
13.	Abidova Rokhatoy Xudayberganovna, Jumaniyozova Nasiba Odilbekovna MODERN PROBLEMS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE IN UZBEKISTAN	41
14.	Ruzaliyeva Zulfiyaxon Zokirovna, Norimova Ziyodaxon Jurayevna O‘QUVCHILARNI PIRLS XALQARO BAHOLASH DASTURIGA TAYYORLASH	44
15.	Otaboyeva Munisxon Isaqjonovna, Mamadaliyeva Mavludaxon Umarovna TA‘LIM-TARBIYADA AMIR TEMUR O‘GITLARIDAN FOYDALANISH	46
16.	Qurbonaliyev Kamronbek Azamat o‘g‘li, Xomidov Murodiljon Erkinjon o‘g‘li KOBALT ELEMENTINING TUZILISHI VA XUSUSIYATLARI	49
17.	Usvaliyeva Gulchexra Orzimatovna, Mirzabekova Jumagul Mamadaliyevna AMALIY GEOGRAFIYANI EVRISTIK TA‘LIM TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA O‘QITISH METODIKASI	52
18.	Khojimurod Matmurodov, Laylo Marimbaeva THE PECULIARITIES OF DISTANCE LEARNING IN UZBEKISTAN	55
19.	Халиқова Зухро Кенжаевна ЎҚИТУВЧИНИНГ МАЪНАВИЙ ҚИЁФАСИ	58
20.	Yuldasheva Moxira Gulmirezayevna BOSHLANG‘ICH SINIF MATEMATIKA DARSLARIDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI	61
21.	Shonazarova Nargiza, F.S.To‘xtayev	64

	MAHALLIY XOMASHYOLAR ASOSIDA OLINGAN SORBENTLARNING FIZIK-KIMYOVIY TAHLILI	
22.	Koziyeva I.K. ANTROPONIK TIZIMNING FUNKSIONAL TOIFASI	67
23.	Oyatxon Rahimova INNOVATSION YONDASHUVLARNING DARS JARAYONIGA TATBIQ QILISHDA O‘QITUVCHILARGA VAZIFALAR	73
24.	Nasriyeva Dilafruz Muhiddinovna PROFESSIONAL TA‘LIM TIZIMIDA KUTILAYOTGAN JIDDIY O‘ZGARISHLAR IQTISODIY-IJTIMOIIY MUAMMOLARNING YECHIMI SIFATIDA	81
25.	Tashkenbayeva Madina Rasuljon qizi TEATR SAN‘ATIDA XARAKTERNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	83
26.	Tuxtarova Yorkinoy Toshpulatovna ADABIYOT DARSLARIDA DIDAKTIK O‘YINLARDAN FOYDALANISH	87
27.	Yuldasheva Durdonaxon OY YERDAN KATTAMI? (mavzusidagi bir soatli dars ishlanma)	92
28.	Хафизова Альфия Равильевна ПРИМЕНЕНИЕ ИНТЕРАКТИВНОГО МЕТОДА “ШЕСТЬ ШЛЯП ДЕ БОНО” НА УРОКАХ ГЕОМЕТРИИ В СТАРШИХ КЛАССАХ	100
29.	Boboyeva Bahora O‘tkir qizi SHAHARLIK SICHQONCHA JONNI HAQIDA ERTAK (Ingliz tilidan tarjima, Beatrix Potter “The tale of Johnny town-mouse”)	103

ANTROPONIK TIZIMNING FUNKSIONAL TOIFASI

Koziyeva I.K.

BuxDU, Rus tili va adabiyoti kafedrası o’qituvchisi

Rus antroponimik tizimini ismi, otasining ismi, familiyasi, taxallusi, tashkil qiladi [3,c.262–268]. Tizimning tashkil etilishining o'ziga xosligi (faqat rus tilida emas) uning tarkibiy qismlari aslida umumiy denotatsiyaga ega (ularning barchasi insonni shaxs deb ataydi) va bir xil vazifalarni bajarishi bilan bevosita bog'liq – bu shaxsni ajratish va individual belgilash uchun xizmat qiladi. Shu bilan birga, atoqli otlarning ushbu turlari ularning funksional imkoniyatlari bilan bir xil emasligi ham aniq. Bizga ko'rinib turgan asosiy farqlar, pragmatik ko'rsatkichlarning alohida nominal belgilariga xos bo'lgan bir qator xususiyatlardan kelib chiqadi, ular quyidagilarni o'z ichiga oladi: majburiylik - fakultativlik; barqarorlik – o'zgaruvchanlik; obro' – avtoritetsizlik; ijtimoiy tiplashtirilgan qoidalarga rioya qilish – spontan nutq jarayonlari bilan aloqa; keng funksional intervalli va aksincha, funksional cheklovlar va muayyan kommunikativ vaziyatlarga ulanish. Ushbu oppozitsiyalar ikki funksional toifaning birliklariga qarshi turishga imkon beradi – rasmiy nomlar (shaxsiy ism, otasining ismi, familiyasi) va taxalluslar, "o'ng" ko'rsatkichlarni taxalluslarning xarakteristikasi bilan va "chap" – ismlarning xarakteristikasi bilan taqqoslanadi. Taxalluslar va nomlarning toifalari teng ravishda eng qadimgi tizim-shakllanadigan printsiplarga tegishlidir. Bu taxalluslardan farqli o'laroq, eski rus nominal tizimining moslashuvchanligini ta'minlaydigan va uning rivojlanishiga hissa qo'shgan, antroponik modelning tarixiy "ishtirokchilari" bo'lib, birinchi navbatda shaxsiy nom bilan qo'shimcha ajratuvchilar sifatida, keyinchalik yangi nomlar uchun qurilish materiallari sifatida. Biroq, Petrov davridan boshlab, rasmiy nom berish formulasini birinchi kodifikatsiya qilish sodir bo'lganda, taxallus nominal ma'no atrofiga almashtirildi va noaniq va ixtiyoriy nominal belgining rolini qo'lga kiritdi. Asrlar davomida bu tendentsiya faqat mustahkamlandi.

XIX asrda ham, XX asrda ham taxallus faqatgina cheklangan jamoalarning nutq amaliyotida shaxsning nom o'rinbosari yoki qo'shimcha farqlash belgisidir. Biroq, unda mavjud bo'lgan muhim xususiyatlar va ifodalarni etkazish qobiliyati, shuningdek, muayyan korporativ shaxsga qo'shilish belgisi bo'lish xususiyatiga doir turli xil ijtimoiy maqomdagi odamlarda laqabli nomlarning tarqalish sabablarini tushuntiradi. Funksional jihatdan zamonaviy taxalluslar muayyan kommunikativ sharoitlarga, birinchi navbatda, norasmiy va shaxslararo aloqa turiga bog'liq bo'lib, ular kamroq, familiarlik yoki qisqalashtirilgan tonallik bilan bog'liq. Tegishli til vositalarini tanlash har doim adabiy til, jargon, umumiy nutqning kundalik turlarini amalga oshirishni o'z ichiga oladi.

Bugungi kunda ijtimoiy madaniyat sohasida shakllangan ko'plab subkulturalar fonida yangi jargon navlarining o'sishi va yangi laqablarning paydo bo'lishi juda tabiiy. Buning yaqqol dalili-baykerlar, rokerlar, reyserlar, dayverlar, rostomanovlar va boshqa laqabli nomlar, allaqachon yoshlar, professional va jinoiy laqablarni to'ldirgan. XVIII–XIX asrlarda rus antroponimik tizimiga maxsus nominal toifadagi taxalluslar kiritilib boshqa nominal birliklar bilan muayyan aloqalar va munosabatlarga kirdi. Ularning ta'rifi uchun asosiy identifikatsiya ko'rsatkichlari, nominal funktsional semantika va referentlardagi farqlar bo'lib, ularning o'ziga xosligi taxalluslarga rasmiy nomlar va taxalluslarga nisbatan maxsus tizimdagi pozitsiyani egallashga imkon berdi. Asosiy asosga ko'ra - asossiz nom taxallusi laqab bilan taqqoslanadi va nomga qarama-qarshidir, chunki u insonning asosiy nomi emas. Aloqa oralig'i, aksincha, taxallus ism bilan laqabni oppozitsiyasini birlashtiradi, taxallus keng auditoriyaga mo'ljallangan va ommaviy qabul qiluvchiga qaratilgan.

Taxallus fenomenida, shuningdek, rasmiy nomga xos bo'lgan yana bir funktsiya – ijodiy faoliyat mahsulotiga huquqiy da'volarni belgilash (bu nom kategoriyasining o'z-o'zini tiklash tarixiy ravishda mualliflik huquqi kontseptsiyasini shakllantirish jarayoniga parallel ravishda sodir bo'lganligi tasodif emas). Taxallus toifasiga biz ko'plab kommunikantlarga murojaat qilgan shartli ijodiy nomlarni keltiramiz [2, c.82-94]. Shu bilan birga, taxallus, ismdan farqli o'laroq, denotativ jihatdan oddiy, ma'lum bir shaxs bilan emas, balki muallifning "men"i bilan - ma'lum bir introspektiv tarzda, ma'ruzachi uchun o'z ijodiy sub'ektivlik faoliyati bilan bog'liq. Yigirmanchi asrda taxalluslar uchun moda cho'qqisi 20-30-yillarga to'g'ri keldi. - katta nominal yangiliklar va nomlarni o'zgartirish bilan belgilangan davr. Biroq, vaqt o'tishi bilan, umuman "nominal qurilish" ga bo'lgan qiziqish va taxalluslar, shu jumladan, asta-sekin yo'q bo'lib ketadi. Asrning o'rtalariga kelib, taxalluslarning soni kamayadi va mualliflarni maxsus nomlarni yaratishga undash sabablari tobora ko'proq odamlarni rasmiy ismni o'zgartirishga undadi: odatda bu ijtimoiy va etnik yuz ifodalari, idrokka kiruvchi uyushmalarni yo'q qilish istagi ichki nomlash shakli, iloji bo'lsa, uning tovush qobig'ini yaxshilash.

Yigirmanchi asrning oxirida – XXI asrning boshlanishida ijodiy faoliyat ustidan yaqin byurokratik nazoratni yo'q qilgan va professional ijodkorlik mahsulotlari uchun bozorni shakllantirishni rag'batlantirgan o'zgarishlar bilan bir qatorda, taxalluslarga qiziqish yana jonlanadi. Va agar yaqin o'tmishda tasvir nomlarini yaratishda ustuvor bo'lgan kasblar vakillari uchun – yozuvchilar, jurnalistlar, rassomlar, taxalluslar mo'tadil talabning mavzusini tashkil etsa, shou-biznes sohasida ijodiy nomlar mashhurlik ortib bormoqda, ular sahna qiyofasining bir qismi va brendning o'zgarimas tarkibiy qismiga aylanadi. Shunday qilib, oqim yangilanmaydi faqat miqdoriy jihatdan, shuningdek, hozirgi ommaviy madaniyat iste'molchilarining afzalliklarini hisobga olgan holda, tasvir nomlariga kiritilgan kontsentatsiyalarni modernizatsiya

qilish nuqtai nazaridan ham. Shuni ta'kidlash kerakki, axborot texnologiyalari sohasidagi yutuqlari bilan zamonaviy davr yangi nom almashtiruvchilarning paydo bo'lishiga olib keldi. Biz niklar (inglizcha nic-name) - Internetda kompyuter aloqasida ishlatiladigan nomlar haqida gapiramiz. Ularning asosiy xususiyatlarini muhokama qilish bilan bog'liq bo'lgan asosiy savol avtonom yoki subordinatsiya masalasi bo'lib, maqomga mos keladigan pastki ko'rinishi, antroponik tizimda yangi nominal belgilarning joylashuvi. Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak, biz yangi funksional turning tug'ilishi bilan yoki oldimizda faqat taniqli eski, yangi so'zlashuv sohasiga ko'chib o'tishning o'zgarishi bor. Kompyuterli ism shartli yoki xayoliy ismdir, foydalanuvchini kompyuterda shaxsiy aloqasi uchun yaratadi. Aslida, kompyuter nomlarida ismning ajralib turadigan, farqlovchi funktsiyasi izchil rivojlanib bormoqda, bu bizning xabarchilarimizning javoblarini tasdiqlaydi, og'zaki ixtironing sabablari haqida o'z fikrlarini bildiradi: "Niklar takrorlashni oldini olish uchun keladi"; "takrorlanuvchi ko'plab nomlar mavjud, nic-name esa yagona bo'lishi mumkin". Shunday qilib, nominal belgining asosiy funktsiyasi, ko'pchilikning birini tanlash vositasi bo'lib xizmat qiladi, nominativ harakatlar uchun mustahkam mantiqiy asos bo'lib xizmat qiladi. O'z nomingizning yana bir funksional vazifasi-bu individualizatsiya vositasi va insoniy noyoblikning og'zaki belgisi, boshqalarga qarshi bo'lgan inson "men"i bo'lishi. Tug'ilganda insonga tayinlangan odatiy ismlar, bu vazifani to'liq bartaraf eta olmaydi, shuning uchun o'z-o'zini ifoda etish istagi foydalanuvchilarni shaxsiy davolanishga undaydi: "men o'z shaxsiyatimni yanada yorqinroq ifoda etishni xohlardim"; " Nik shaxsiyatni ifodalaydi "odamlar o'z xususiyatlarini investitsiya qilishga harakat qilishadi"; "Nik o'z-o'zini namoyon qiladi, uning ichki dunyosi va shaxsiy fazilatlarini haqida gapiradi". Kompyuter nomlarga hatto tez, yuzaki qarash ham an'anaviy taxallusi bilan ularning aniq o'xshashliklarini aniqlaydi – nicklar ham shaxsiy nominativ sa'y-harakatlarini qo'llash va o'z tasavvur va ixtirochilik salohiyatini ko'rsatib, ona tili o'zlari uchun ixtiro, individual va qasddan ijod nomlari mahsulotidir. Ammo uch asr davomida rus tili madaniyatida ildiz otgan taxalluslardan ular bitta muhim xususiyat bilan ajralib turadi: agar an'anaviy taxalluslar ijodiy shaxsni bildirsa, mualliflik belgisi bo'lib xizmat qiladi va institutsional biznes aloqalarida (intellektual va / yoki estetik jihatdan ahamiyatli), keyin taxalluslar - shaxsiy xarakterdagi muloqot uchun ishlatiladigan va odatiy ijtimoiy va rol belgilarini o'z ichiga olmasdan, shaxsni shaxsiy shaxs sifatida ifodalovchi belgilar. An'anaviy taxalluslarga o'xshab, nicklar muayyan ma'noda rasmiy ismni almashtiradi va yashirish holatda bo'ladi, tashuvchini aniqlashning imkoni yo'q, aks holda, shartli belgidan ko'ra, spikerning shaxsiy erkinligi chegaralarini kengaytiradi, siz mustaqilroq va ba'zan ko'proq suhbatga o'tishga imkon beradi: "bu juda sodda va mustaqil"; "muloqot qilishning juda oson usuli, chunki ba'zan siz qalbingizni to'kib tashlashingiz yoki negativ so'zlarni aytishiz

mumkun”; “bu qulay, chunki muloqotning soddaligi ta’minlanadi”; “inson o’zini erkin his qiladi”; “siz ismingizni bilishlarini xohlamaysiz, lekin turli mavzularda gaplashish mumkin”; “o’zini namoyon qilmaslik uchun, turli xil, erkin fikrlar ifodalanadi”; “ko’proq oshkoralik uchun”. Shundan kelib chiqadiki, niklar o’zlarini his qilishlarida nutq xulq-atvorining erkinligi va ozodligi uchun shaxsiy huquq belgining xususiyatlarini topadi, insonning o’ziga xosligi va institutsional nutq shovqinining stereotiplari va konvensiyalari bilan belgilanadigan narsalarga ustuvorligini tasdiqlaydi. Shaxslararo aloqa turiga o’tishda o’z-o’zini yo’q qilish vositasi sifatida kompyuter nomlari osongina o’ziga jalb qiluvchi funktsiyani o’z zimmasiga oladi – ular diqqatni jalb qilish, qiziqishni uyg’otish va o’zlarini o’yin-kulgiga jalb qilish uchun ishlaydi va ularning potentsial aloqa hamkorlarigini chaqiradi: “Nik qiziqtirish uchun kerak”; “agar nik qiziqarli bo’lsa, qiziqish paydo bo’ladi”; “bu ajoyib”. Ismning yaratilishi nuqtai nazaridan g’alati, sirli modallik amalga oshiriladi: “juda qiziqarli va sirli”; “nik jumboqni uzatadi”; “ularda sir bor”. Shartli ismning mashhur kommunikantlarini egallab olgan kompyuter ismlari intriga uchun semantik bo’shliqni qoldirib, siz kimsiz?- degan savolni keltirib chiqaradi. Shuni aytish kerakki, bunday semantik ohanglar odatiy taxalluslar bilan ajralib turadi, bu savolni oldindan bilish va unga bir necha marta javob berilgan ijodiy adabiy nomlarni ixtiro qilish amaliyotida qo’llanilgan-masalan, taxalluslar: kimligimni so’ramang (AA Sokolov), taxmin qiling (va Skripisin), men aytmayman (P. D. Boborikin). Kompyuter nomlarining umumiy xususiyatlari muloqot uchun juda muhim ahamiyatga ega.

Virtual haqiqat ham mo’ljallangan shaklda, nominal denotatsiya bilan bog’liq o’yin qoidalarini keltirib chiqaradi: grafik belgilar to’plamlari (umuman, dasturning imkoniyatlari) bu erda osonlik bilan o’zgarib turadi birlashtiriladi va tasavvur qilish uchun qulay sharoitlar so’zlochilarni rag’batlantiradi, maskalar kiyishga urinib, o’zlarini tanlagan obrazlarda tasavvur qilishadi. Albatta, kompyuter dunyosi oddiy muloqot qilish va haqiqiy ismlar yoki allaqachon o’rnatilgan taxalluslardan foydalanish imkoniyatlarini bekor qilmaydi, lekin shu bilan birga o’yin xatti-harakatlari uchun keng imkoniyatlarni ochadi, qarang: “Odamlar o’zlarini boshqa tomondan ko’rsatadilar., hikoyalar, shu jumladan o’z hayoti haqida o’ylab topadilar”; “Internet - bu xayoliy kitob”; “Kompyuter yordamida muloqot - virtual haqiqatdir, bu oddiy Vanya yoki Natasha bo’lishni xohlamaydilar, ular boshqa odam bo’lishni xohlaydilar. Boshqa odam bo’lish - bu shaxsiy afsonani yaratishga, hatto kundalik darajada bo’lsa ham - oddiy va tanish dunyodan qochishga, boshqa taqdirga o’ynashga yoki o’zini tasavvur qilishga urinishning amalga oshirilishini rag’batlantiradigan boshlang’ich muhitdir, boshqa, fantastik o’lchovning bir qismi sifatida (laqablarga qarang: Buyuk Zulmatning jangchisi, Xaos, Merlin)5. Ular adabiy sohada tez – tez uchraydi-Kozma Prutkov va Cherubin De Gabriak bu yerda deyarli darslik

namunalari bo'lgan. "Maska" komik pop estrada va sirk san'atkorlarining nomlari odatiy holdir, lekin ma'lum bir badiiy dizaynning timsoli bilan bog'liq bo'lgan bunday nomlar adabiy belgilarning badiiy nomlari bilan yaqinlashadi; ular haqiqiy odamlar bilan emas, balki ixtiro qilingan tasvirlar bilan denotativ ravishda bog'liq bo'lib, semantik ma'noda matnga chambarchas bog'langan va birinchi navbatda badiiy xususiyatlar muammolarini hal qilish vositasi bo'lib xizmat qiladi. Boshqa masala - kompyuter nomlari, ular uchun niqob-bu shaxsiy dunyoqarash va matnlarda shaxsiy tasvirni aks ettiruvchi vositadir, ularning aksariyati hech qanday estetik ahamiyatga ega emas. Taxmin qilish mumkinki, kompyuter olamida juda faol namoyon bo'lgan homo ludens fenomeni ortida postmodern madaniyat "odatlari" ning kundalik hayotga va oddiy inson hayotiga o'tishi, lekin bir yo'ldir. yoki boshqa, o'yinni nomlashning turli xil variantlari - kontrafaktdan (matnni boshqasiga bog'lash odatda taniqli shaxs bilan) va niqoblar (hayoliy qahramon nomidan muloqot) o'ziga ba'zi xayoliy xususiyatlarni berishdan oldin – nik-neymdan foydalanishda juda unumdor zamin topishadi.

Shunday qilib, niklar taxalluslarga o'xshaydi: har ikkisi ham mahalliy til egalari tomonidan haqiqiy ismning o'rinbosarlari sifatida qabul qilinadi, bu holda ma'lum bir kommunikativ vaziyatda ishlaydigan yordamchi, shartli nomlar –kompyuter (ad hoc, masofaviy, vositachilik, yozma) muloqotida. Ammo an'anaviy taxalluslardan ular ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan institutsional faoliyat bilan emas, balki virtual haqiqatda yuz beradigan shaxslararo o'zaro munosabatlar sohasi bilan ajralib turadi, bu maxsus "mafura" va maxsus submulturani yaratish bilan birga keladi. Shu munosabat bilan, ba'zi nic-namelarning rol o'yinlari muxlislari nomlari bilan tanlangan yoki hayoliy o'yin haqiqatiga va o'yin parametrlarida mavjud bo'lgan belgilar uchun ixtiro qilingan aloqasi shaffof tarzda ko'rib chiqiladi. Belgilangan xususiyatlardan xulosa qilish kerakki, bu sohada yangi nominal "homunkuloslar" paydo bo'ladi, uning rivojlanishi nominal tizimning periferik oqimlariga o'zgaradi. Rus antroponimik tizimining rivojlanishi, uning tarixiy o'tmishini hisobga olgan holda, turli funktsional qadr-qimmatga ega, barqaror, nisbatan barqaror va beqaror, mobil birliklarning o'zaro ta'siri orqali amalga oshiriladi. Yigirmanchi asrning boshlarida. uch qisimli formulani rasmiy nomning obro'li me'yori sifatida qonuniy mustahkamlash uning tarkibiy qismlarini antroponik tizim markazining barqaror elementlariga aylantirishga yordam berdi va shu kunga qadar ushbu me'yor o'zgarishsiz qolmoqda, chunki ijtimoiy hayotning ehtiyojlari jamiyatning barqarorligi va birligini saqlamasdan, uning maqsadga muvofiqligi va birlashtiruvchi makrofiziyasini belgilaydi. Huquqiy imperativlar va madaniy an'analar bilan oldindan belgilab qo'yilgan formulaning muzlatilgan holati o'ziga xos tarzda shaxs ismlari quyi tizimidagi yadroning siqilishiga va nomlar ro'yxati ichidagi tebranuvchi, mayatnikga o'xshash harakatga ta'sir qiladi, ularning amplitudasi bo'lmaydi. nominal fondning

butun kengligini qamrab olmaydi. Inson shaxsini qo'shimcha nomlash uchun moslashuvchan vositalarning roli turli xil kommunikativ sharoitlarda ismning individual va ijtimoiy jihatdan ajralib turadigan ishlarini to'ldiradigan taxalluslar va taxalluslarni o'z ichiga oladi.

Ijtimoiy munosabatlarning pluralizatsiyasi va zamonaviy madaniyati makonida mavjud bo'lgan turli xil navlar sharoitida yangi madaniy kontsentatsiyalarning nominal belgilarini ko'paytirish tabiiydir. Tizim asosiy qayta qurilishga duch kelmadi, lekin kompyuter nomlarining yangi qatlami uning periferik zonasining kengayishi va murakkablashuvini ko'rsatadi, bu esa o'z navbatida tizimning yadro harakatchanligini bartaraf etish va funksional muvozanatni saqlashga yordam beradigan harakatning qarshi ko'rsatkichi bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bondaletov V. D. Russkaya onomastika. M., 1983.
2. Golomidova M. V. Iskusstvennaya nominatsiya v russkoy onomastike. Yekaterinburg, 1988.
3. Kommentariy k Semeynomu kodeksu Rossiyskoy Federatsii. M., 2004.
3. Sistemy lichnykh imen u narodov mira. M., 1989.
4. Tikhonov A. N. Slovar' russkikh lichnykh imen / A. N. Tikhonov, L. Z. Boyarinova, A. G. Ryzhkova. M., 1995.